

Возниця Б.В.*

СИТУАТИВНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ УСНОГО МОВЛЕННЯ В УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті описується технологія використання ситуативного підходу та покрокової інструкції для роботи над текстом діалогу з метою розвитку навичок усного мовлення з використанням елементів професійного спрямування в учнів професійно-технічних закладів на уроках англійської мови з професії «Оператор комп'ютерного набору».

Потреба в іноземних мовах існувала завжди. Процес глобалізації та трансформація потреб українського суспільства вносять свої корективи в підготовку майбутніх кваліфікованих робітників у закладах професійно-технічної освіти. На ринку праці зараз існує попит на кваліфіковані кадри, до яких висуваються особливі вимоги щодо їхнього професіоналізму, включно з рівнем володіння іноземними мовами. У процесі підготовки майбутніх кваліфікованих робітників урахуються всі сучасні стандарти та вимоги до кваліфікацій, перспективи потреб з боку суспільства на майбутнє. Цей процес потребує постійного оновлення знань, ефективного інформаційного, дидактичного та методичного забезпечення уроків сучасною фаховою, технічною літературою, використання вчорашніми учнями, студентами інноваційних технологій для кращого засвоєння матеріалу.

Вивчення англійської мови з елементами професійного спрямування сприятиме, у свою чергу, формуванню навичок, які знадобляться їм як кваліфікованим робітникам, навчати їх спілкуванню іноземною мовою у професійно значущих ситуаціях, та забезпечить їх конкурентоспроможність, допоможе адаптуватися в динамічному світі, що полегшить процес самоста професійної реалізації в сучасних умовах [6].

У статті наведені прийоми, які стануть у нагоді фахівцям з іноземної мови різних профілів, щоб зробити ефективним процес оволодіння усним мовленням, зокрема учнями професійно-технічних навчальних закладів.

У пояснювальній записці до «Програми для загально-освітніх навчальних закладів. 10-11 класи» з англійської мови рівня стандарту головна мета навчання іноземній у старшій (профільній) школі визначена наступним чином: формування в учнів комунікативної компетенції – умінь і навичок здійснювати спілкування в усній і писемній формах в межах, відповідно до рівня, сфер та тематик [4].

Актуальність роботи пояснюється й таким фактом: наукові

* © **Возниця Б.В.**

дослідження з методики викладання іноземних мов представлені у великому обсязі, однак викладачі іноземної мови у професійально-технічних навчальних закладах стикаються з необхідністю їх адаптації відповідно до потреб своєї цільової аудиторії. Сприяння організації найпростішого діалогічного мовлення з елементами професійного спрямування між учнями вимагає багатьох зусиль з боку вчителя.

Ситуативний підхід до навчання усного мовлення з елементами професійного спрямування передбачає використання на уроках англійської мови ситуацій з повсякденного, а також з професійного життя, що дає можливість змодельювати цілісний контекст реального спілкування [2].

Дослідженням комунікативно-ситуативного підходу займалися такі науковці: О.Близнюк, О.Вишневський, Л.Панова, Є.Пассов, В.Скалкін, Г.Китайгородська та інші.

В.Скалкін розглядає комунікативно-мовленнєву ситуацію як динамічну систему взаємодіючих конкретних факторів об'єктивного і суб'єктивного аспектів, які залучають людину до іншомовного спілкування та визначають її поведінку в межах одного акту спілкування [5].

Критеріями для оцінювання ступеня комунікативності вправ у процесі навчання для роботи в класі є: 1) комунікативні цілі; 2) бажання спілкуватись; 3) зосередження на змісті, а не на формі; 4) вибір мовних зразків учнем; 5) неприпустимість втручання викладача; 6) виключення з боку викладача контролю над комунікацією іноземною мовою [7, с.16].

Постійне моделювання та розігрування певних ситуацій підвищують активність учнів у процесі навчання. Мовленнєва діяльність людини є свідомою і цілеспрямованою й зумовлюється потребами, які реалізуються у процесі самого мовлення і сприяють досягненню мети – вільної комунікативної діяльності. Мету мовленнєвої діяльності ототожнюють з початком діалогу, а досягнення її із закінченням [3].

Розвивати мовлення – це вчити правильно користуватися всім арсеналом мовних засобів. Основними ознаками правильного мовлення є вимова, змістовність, логічність, багатство, виразність [1].

У даній статі ми спираємося на досвід застосування ситуативного підходу на уроках англійської мови в Херсонському ліцеї харчової промисловості.

Наведені нижче види діяльності на уроках іноземної мови забезпечують додаткову практику учням у використанні мови, дозволяючи їм працювати над завданням у парах або в мікрогрупах. Більшість з усних завдань мають на меті підтримувати впевненість і довільне використання учнями запропонованої викладачами лексики.

Наведемо приклад роботи з ситуативним діалогом:

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

«Computer Debate. Marion and Todd debate desktops and laptops», з теми «Наука та технічний прогрес (сучасні засоби комунікації і комп'ютерні технології)»; вивчається в 10 класі відповідно до «Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. 10-11 класи» з англійської мови рівня стандарту.

Мовленнєва компетенція, у межах навчання діалогічного мовлення, має наступні характеристики:

- учні спілкуються, дотримуючись основних норм, прийнятих у країнах, мова яких вивчається;
- ведуть бесіду з однією чи кількома особами відповідно до комунікативної ситуації в межах тематики, визначеної програмою;
- розширюють запропоновану співрозмовником тематику розмови, спілкуються з суміжних тем.

Спілкування учнів спирається на мовний та мовленнєвий матеріал, засвоєний раніше, і відповідає цілям, завданням, умовам спілкування в межах програмної тематики. Висловлювання кожного – не менше 11 реплік, правильно оформлених за мовним зразком [4, с. 18]. Пояснення до кожного завдання дають покрокову технологію використання прийомів. Ціль кожного завдання треба чітко пояснити, щоб кожен учень зрозумів завдання. У процесі виконання не слід часто переривати учнів, бо це знижує мотивацію для спілкування.

Для виконання будь-якого завдання потрібно об'єднати клас у пари чи мікрогрупи залежно від поставленої мети. Для учнів з невисоким рівнем досягнень доцільно було працювати в групі з учнями з більш високим рівнем сформованості мовленнєвих навичок.

Після закінчення роботи над завданнями слід запитати учнів про їх відчуття щодо власних висловлювань англійською мовою: «Які проблеми виникали? Які ще вирази вони хотіли б вивчити та використовувати надалі?»

Рівень I (3-4 уроки)

На цьому етапі вводиться та відпрацьовується лексика професійного спрямування: назви апаратної та програмної частини комп'ютера; лексика визначення процесів роботи на персональному комп'ютері (ПК); використання дієслів для опису роботи з основними піктограмами, папками і т.п.

Рівень II (2 уроки)

Етап розвитку навичок усного мовлення шляхом моделювання викладачем ситуації реального спілкування за допомогою різних аудіовізуальних засобів: фото учасників, тексту діалогу та аудіо запис до нього, лінгвістичний компонент який включає все необхідне наповнення: від кліше до стандартних термінів професійного спрямування:

Приклад 1.: a computer pro

Зразок: I'm not a computer pro.

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

1. A 'computer pro' is a computer professional, or a person who works with computers for his job. Notice the following:

2. There is a serious problem with my computer. I need a computer pro for a friend.

She left her laptop with the computer pro and ran to class.

Приклад 2.: worksheet

Зразок: I'd also like to use it for work, to make worksheets.

1. A «worksheet» is a paper with questions or practice, usually to use with students in a classroom setting. Notice the following:

2. The teacher was tired so she gave the students a worksheet.

I don't understand my math worksheet at all. Will you help me?

Крок 1 (рівень II)

Мета: Сприяння виникненню природної вмотивованості, що надасть мовленнєвій діяльності професійної спрямованості.

Реалізація: Запропонувати тему можливої природної ситуації з елементами професійного спрямування майбутнім кваліфікованим робітникам, професія «оператор комп'ютерного набору» (код професії: 4112): Which is better, a laptop or a desktop? (Що краще: ноутбук або настільний комп'ютер? Для виявлення зацікавленості учнів до поданої теми ставимо питання: I am planning to buy a personal computer. What kind of PC have you got at home? Is it powerful? I am not very keen on this field. Could you help me with this problem? I can't decide which is better, a laptop or a desktop?

Крок 2

Розвиток навичок розуміння основного змісту тексту діалогу відповідно до навчальної тематики, виділяючи головну думку, диференціюючи основні факти і другорядну інформацію; вибирати необхідну інформацію з прослуханого [4].

Мета: Навчати використовувати лінгвістичну і контекстуальну здогадку, спираючись на сюжетну лінію та наочність.

Реалізація: Презентація аудіо зразка діалогу без опори на текст.

«Computer Debate. Marion and Todd debate desktops and laptops»

Marion: Hey, Todd, you are exactly the person I was looking for. I have a favor to ask you.

Todd: Sure.

Marion: Well, the thing is, I'm thinking of buying a computer OK, but I really, I don't know too much about computers, you know that, so I want to know, which is better, a laptop or a desktop? Which do you think I should buy?

Todd: Ah, that's a good question. Well, I'm not a computer

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

pro but, I guess if you get a desktop computer for your house there's a lot of advantages. It has more memory, it has more power. You can get a bigger monitor for watching movies and things like that, and I think the number one reason that I like the desktop is it doesn't break. You know and it can't be stolen.

Marion: As easily, yeah.

Todd: Right, so when you have the laptop, you take it and you carry it everywhere that means it's easier to break, you know you can drop it (yeah) or it's easy to be stolen, so yeah. On the other hand though, if you just want to be mobile with your computer then obviously you want a desktop because you can take it everywhere, and you can use it in different places, so that's actually why I have two. I have a desktop and a laptop.

Marion: So you have the best of both worlds, really.

Todd: So what do you want to use your computer for?

Marion: Well, mainly I want to use it to keep in touch with my family and my friends. That's my number one reason. I'd also like to use it for work, to make work sheets and that kind of thing for school, and the other thing, what was the other thing, oh yes, I want to use it to store my photos from my digital camera. That's really important to me because I'm afraid I'm going to lose one of the CD's and all of those photos or something like that.

Todd: Well, how often do you think you'll be taking a computer with you, to work or somewhere?

Marion: I don't know really. I mean, I suppose I could just buy a laptop and leave it at home, couldn't I?

Todd: Sure. Sure. Yeah, I guess if you're just going to use for basic stuff then maybe, a laptop is good for you.

Marion: Yeah. Yeah, maybe. It's so confusing. It's such a big decision for me. I don't know what to do. Thanks though for your advice.

Todd: Sure. (Текст діалогу по матеріалам сайту: <http://www.elllo.org/english/0551/579-Marion-Computer.html>)

Крок 3

Мета: Розвиток навичок виразної вимови в інтонаційному відношенні.

Реалізація: Етап читання діалогу з опорою на текст. Текст діалогу лежить на кожній парті та висить на дошці. Читання відбувається хором.

Крок 4

Мета: Семантизація навчальної лексики. Запропонувати вибрати для себе від 7 до 9 лексичних одиниць, словосполучень, кліше для подальшого закріплення.

Реалізація: На цьому етапі учень сприймає зразок мовлення згідно створеної викладачем ситуації мовлення, виконуючи такі види вправ: Учні у кожній парі після 3-хвилинного роздуму пропонують свою лексичну одиницю,

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

словосполучення або репліку в якості лексичного матеріалу уроку. Варіанти учні записують на дошці.

Зразок: I don't know too much about computers.

Крок 5

Мета: Навчання навичкам аудіювання, виконуючи умовно-мовленнєві вправи.

Реалізація: (На кожній парті комплект карток, на них учні записують свої слова, словосполучення, вислови). Учні по черзі читають свій обраний лексичний матеріал, учитель повторює, учні записують і демонструють відповідну картку. (Слова, вирази записуються в словник, імітація зразка мовлення, пояснення значення, форми записів т.д.).

Зразок: I have a favor to ask you. – У мене є до тебе прохання.

Крок 6

Мета: Проведення первинного закріплення лексики діалогу.

Реалізація: На дошці записуються цифри: від 1 до 7 (найбільш ефективна кількість лексичних одиниць, що вивчаються на одному уроці з психологічної точки зору «5±2»). До дошки викликаються два учня, решта, піднімаючи руку, називають слова, словосполучення чи речення (репліки) українською чи англійською мовами, (мова обирається за бажанням тих, хто знаходиться біля дошки). Учні біля дошки називають відповідні еквіваленти по черзі. Якщо відповідь правильна, то біля відповідної цифри ставиться знак «+», якщо неправильна «-». У випадку, коли один з них не знає, інший має право відповісти.

Зразок: I'm thinking of buying a computer. – Я думаю придбати комп'ютер.

Крок 7

Мета: Розвиток інтегрованих навичок в умовно-комунікативній вправі.

Реалізація: Учитель називає репліку, а учні вибирають варіанти та дають можливих відповіді, коментарі, ставлять запитання, далі учні можуть запропонувати власні репліки, запитуючи один одного.

Зразок: That's a good question. – Not for me. I don't agree with you here.

Крок 8

Мета: Заповнювати пропуски відповідними лексичними одиницями.

Реалізація: Структурно-мовленнєва схема діалогу з пропущеними словами та словосполученнями, заповнити пропуски репліками без опори на текст:

Наприклад: Todd: Ah, that's a good question. Well, I'm not _____ but, I guess if you get _____ computer for your house

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

there's a lot of advantages. It has more _____, it has more power. You can get a bigger monitor _____ and things like that, and I think the number one reason that I like the desktop is it doesn't _____. You know and it can't be stolen.

Крок 9

Мета: Вправи на створення діалогів різних функціональних типів (для учнів, з більш сформованими навичками діалогічного мовлення).

Реалізація: Ситуація 1.

Учитель: Створення діалогів різних функціональних типів.

(Першому партнеру): Ви – представник торгівельної мережі зі збуту комп'ютерної техніки в США (подайте назву). Ви розмовляєте з потенціальним клієнтом з України, якому потрібен комп'ютер, але він/вона вагається, що придбати. Удвох ви маєте обговорити всі переваги та недоліки тих чи інших моделей.

(Другому партнеру): Ви – потенційний клієнт цього закладу. З'ясуйте у представника фірми всі деталі та побажання, перед тим, як зробити свій вибір.

Крок 9а

Мета: Створення діалогів з контрольованим мовленням (для учнів, з менш сформованими навичками діалогічного мовлення).

Реалізація: Для учнів з невисоким рівнем досягнень підготувати текст діалогу з пропозиціями висловлювань українською мовою та пропонується висловитись за допомогою своїх варіантів, але тільки за одного персонажа діалогу. Репліки іншого залишаються незмінними. Учень обирає собі співрозмовника (вчителя, іншого учня). Очікуване висловлювання учнів: діалог-розпитування з елементами пояснення своєї точки зору.

Зразок:

Marion: Well, the thing is, I'm thinking of buying a computer OK, but I really, I don't know too much about computers, you know that, so I want to know, which is better, a laptop or a desktop? Which do you think I should buy?

Todd: Скажіть, що це дуже цікаве питання (*very good question*). Підкресліть, що ви ще не є поки професіоналом (*not a computer pro*) в даній галузі, але думаєте, що настільний комп'ютер (*desktop*) для дому має багато переваг (*a lot of advantages*). Він має більше пам'яті (*more memory*) та потужності (*more power*). Можна отримати більший монітор (*a bigger monitor*) для перегляду фільмів і тому подібних речей. І вказуєте в якості причини номер один (*the number one reason*), яка вам подобається найбільш: він не зламається (*it doesn't break*). Ви знаєте також, що настільний комп'ютер не може бути вкрадений (*can't be stolen*).

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Крок 10

Мета: Закріплення лексичного матеріалу та підготовка мовних зразків на основі даної теми та ситуації, за допомогою яких учні зможуть виражати свою думку або ставлення до даного предмета.

Реалізація: У якості домашнього завдання пропонується заповнити таблицю на основі тексту діалогу щодо переваг одного типу комп'ютерів над іншим.

Таблиця 1

Порівняння властивостей ноутбуків з настільними комп'ютерами

<i>Desktop</i>	<i>Laptop</i>
It has more memory, it has more power.	You can carry it everywhere.
You can get a bigger monitor.	It's easier to break.

Рівень III (1 урок)

На наступному уроці роботу над темою «Наука та технічний прогрес (сучасні засоби комунікації і комп'ютерні технології); вивчається в 10 класі відповідно до «Програми для загально-освітніх навчальних закладів. 10-11 класи» з англійської мови рівня стандарту можна закінчити дискусією з даної теми. Дискусія проводиться на основі матеріалу тексту діалогу та інших джерел, використаних учнями. Не виключається підготовлене діалогічне мовлення. Висловлювання окремих учнів можуть досягати рівня монологічного висловлювання, тобто понад фразової єдності, що складає до 16 речень [5, с.134].

Таким чином, при використанні цього прийому можна змінювати складність, робити акценти на різні аспекти вивчення мовлення, мати завжди різні сценарії розвитку подій на уроці.

Іншими словами, організовуючи навчання усного мовлення, слід потурбуватися, щоб для учнів воно було вмотивоване. Для досягнення комунікативної мети необхідні й засоби у вигляді слів, словосполучень, граматичних конструкцій, які допоможуть її реалізувати.

Зі всього вищесказаного ми можемо зробити висновок, що всі вищеописані вправи мають на меті розвиток умінь переносити в нову ситуацію вивчені слова й мовні зразки, що пов'язано з усвідомленим конструюванням, але не позбавляє мовне спілкування його комунікативного характеру, бо усвідомлені дії протікають у згорнутому вигляді. Слід широко використовувати природні ситуації спілкування, пов'язані з життям та інтересами учнів і не виходять за межі тематики підручників.

Навчальна ситуація дозволяє, по-перше, при ознайомленні з новим мовним матеріалом продемонструвати, де, коли, для чого можна використовувати навчальний матеріал. По-друге, навчально-мовна ситуація дозволяє забезпечити участь кожного учня в слуханні й використанні опрацьованого матеріалу у висловлюванні при виконанні вправ у парах.

У навчанні іноземної мови ситуативний підхід є дієвим та виправданим. Його використання дозволяє викликати й підтримувати в учнів професійно-технічних навчальних закладів на уроках англійської мови інтерес та мотивацію до спілкування й навчання іноземної мови в цілому.

Література:

1. Алексеева Л.Е. Методика обучения профессионально ориентированному иностранному языку. Курс лекций: Методическое пособие: СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2007. – 136 с.
2. Васецкая Л.И. Проблема системности в обучении профессиональной речи иностранных студентов-нефилологов // Міжнародний форум: Мовна освіта: Шлях до євроінтеграції / За ред. Ніколаєвої С.Ю., Онищенко К.І. – К.: Ленвіт, 2005. – С. 98-99.
1. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иностранному общению. – М.: Русский язык, 1989. – 276 с.
2. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів 10-11 класи. Іноземні мови / МОН України. – К., 2010. – 112 с.
3. Скалкін В.Л. Обучение диалогической речи (на материале английского языка). – К.: Рад. шк., 1989. – 158 с.
4. Скалкин В.Л. Мотивационные аспекты профессионально-ориентированного обучения иностранным языкам. – Пермь, 1989. – 180 с.
5. In-Service Curriculum and Development Course for English Language Teachers. Trainer's Guide. – К.: Ленвіт. 2002. – 332 с.

Гаркуша О.В.*

БІНАРНИЙ УРОК ЯК ОДНА ІЗ ФОРМ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

У статті подано наукове-методичне обґрунтування процесу підготовки та проведення бінарних уроків у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації, класифікацію за змістом і та дидактичною метою, загальну методичну структуру бінарних уроків.

Актуальність проведення бінарних уроків зумовлена об'єктивними процесами в сучасній школі. Існують різноманітні засоби підвищення ефективності навчальних занять. На відміну від традиційного навчання, що ґрунтується на принципах «від часткового до загального», інтегроване навчання засноване на дедуктивно-індуктивному підході. Тому для проведення такого навчального заняття може використовуватися і така форма як бінарні уроки. Здебільшого міжпредметні зв'язки на бінарних уроках розглядаються з точки зору раціоналізації процесу навчання, економії часу студентів для більш міцного закріплення знань з предметів, що вивчаються. А між тим, головне завдання міжпредметних зв'язків полягає в тому, щоб якісно підвищити рівень знань, навичок шляхом більш глибокого проникнення в об'єктивно існуючі зв'язки в суспільстві,

* © Гаркуша О.В.